

Föreläsningar vid Stockholms högskola, HT 1894 : L 40:90 B /

Rydberg, Viktor,

HS L 40:90 B

National Library
of Sweden

[21.9.94]

1

N° 2.

Fredagen den 21 September 1894.

1890

21/9. 94

21/9. 94.

21/9. 94.

21/9. 94.

titchu "parfymöfverite" cul. ollesperos. Man finner här, att bruket af
hofdvärgar är äkthilliga tusen år gammalt. Man har, som be-
kant, upptäckt dvärgfolk i Afrika, söder om Sudan. Ett sådant
folk ~~har~~ bebor den af Stanley upptäckta dystra ofantliga stru-
vinnstogen, ^{och man vet, att de egyptiske famöserna äro villiga ha i släkt af mälans folk s. hofdvärgar.} Men den Thebes dvärgar äro snidiga, välformade,
miniatyrmänniskor. Vår parfymöfverite däremot med sin påron-
formade hjässa, sin därta kropp på korta, ^{kolocuta} ~~vanform~~ portkonstlida-
möter är antagl. en stackars vanformad egyptier, en af leudets beva.
Man ser hne här i face och i profil. Statuetten är gjord i kalk-
sten.

N: 4. Här se vi två figurer. Den ena, en kvinnlig, tillhör en långt senare
tid. Om hne talar jag icke nu, utan om mannen med hög baret
hufvud öfver i handen. Han är en son af det gamla riket och anses
ha lefvat i 6te dynastiens tid. Man känner hans namn Rämke. Att
han i lifstiden var något slags tjänsteman, är säkert. Antagligen
arbetsfogde, bygge. Med det namnet är han nu uppkallad i konst-
historien. Han fick det af bönderna, som vågade att gräpa upp
honom och s. vid ^{der} ~~han~~ äro förvånade utbrusto: "det är ju vår
egen fogde!" Till den grad ^{mått} ~~liknade~~ fogden från vårt eget århundrade
fogden, s. ^{Rämke} ~~tefde~~ fir 4000 år sedan. Rämke är skuren i trä, och
det är en realistisk mäterkulptur, som gjort denna lifslevande, i
vår ögon ej så litet humoristiska figur. Klädd i ett skörte, s. räcker
från gördeln till under knäna gör han med små steg framåt, stödd på en
käpp, ^{de lifliga} med ögonen stadigt fäst på det arbete han har att öfvervaka.
Hans kropp vittnar om gode måltider & god aptit. Tefman synes ^{hinder} ~~nodiga~~
honom att taga ^{lämpliga} ~~ett~~ ^{steg} steg. Det stora parriga hufvudet med håret
klippt närm intill skälen i Rämke med tur är i det hela godlynt
på samma gång som det lyser af själfmedveten embetsvårdighet,
och talar om en sundt praktiskt förstånd.

N: 5. Man ser detta hufvud här i förstoring, men i förstoring och i sprickorna
i det mångtusnåriga trästycket. Låt oss för Rämkes skull hoppas, att han icke,
^{som för förra beva många årh. ett hne tid.} liknade de i gamla testamentet uttalade egyptiske arbetsfogdane, utan full-
gjorde sina plikter, med all den vänlighet mot underhållande, hvar en
egyptisk arbetsfogde kunde vara mäktig.

21/9. 94.

N: 2. Denna bild föreställer en medlem af den redan i det gamla riket talrika skrifvareklassen. Atskilliga statyetter, föreställande skrifvare, ha i senare tider blifvit uppgripda. En af dem ^(icke den här) var den skrifvaren, den underordnade tjänstemannen, intaga knäbjudande, med händerna korslagda, ryggen böjd, hufvudet lätt lutadt och munnen ödmjukt leende. Det var den portur, som en egyptisk "ung man i verken" hade, förmodl. efter fastställt reglemente, att intaga, då han ~~hade~~ ^{hade ett} aflämnat ett af honom upprätt skrifvelseförslag eller någon kopia till sin ~~här~~ ^{här} firman, protokoll- eller expeditionsskreteraren. Skulptören har valt den stund, då den höge förmanen, håller på att genomläsa skrifvelsen och den unge mannen i verken inväntar beröm eller snedblor för hvad han gjort. Man kan läsa oron i hans anikte. Han tycks be på firhand om förlätnhet för hvad han möjligen felat, och hans leende är icke af det uppriktigt glada slaget. Figuren är gjord i kalksten. Han ston enaf-ögon fixera ingenting. Han endast väntar ordet från den höge förmannens läppar. Hans anikte angiver medelmåttig intelligenz, eller en, s. för tillfället icke tager i anspråk.

Helt annorlunda ser denne skrifvare ut, där han sitter i den bland öfverlämnningar vanliga ställningen, som man väl här i Norden knappt återfinner utaf sin skräddareverksamhet. Med pappren ~~to~~ ^{träs} liggande öfver knäna och rörpennan färdig ^{stays, öfver} däröfver, lyssnar han till den förmannes diktningar, för att, när meningar är afslutad, nedskrifva dem. Figuren är gjord i kalksten, ~~hans~~ ^{hans} ögonen af hvit ogenomskinlig kvarts med ögnstenar af kristall utsträdda en blick, s. lyser af spänd uppmärksamhet och genomträngande förstånd. Kroppen är tämligen fet, och lemmarna utgoda på ett stillasittande lif utan markelöfningar; men händerna ^{om följande} ~~är~~ ^{och smala} däremot gynnarknande ^{inmot} ~~och~~ genom det flitiga bruket af pennan. Mannen hela kraft synes samlad i hans panna, ^{ögon} ~~ögon~~ och händer, och ingen kan betrifla, att han eger snabb uppfattning och säker hand. - ~~Af hans yrkestroter, den knäbjudande skrifvaren, s. jag nytt uttalade, finns en afbildning här på~~ ~~ordet~~ [Skulpturen, sådana s. de nu uttalade, dvärgen ^{Krum-köt-pen} ~~partymafverotom~~, af arbetsfogden Ramke och skrifvarne vittna om ^{en} ~~en~~ konstrealism, ~~exi~~ i Egypten 2000 till 2000 år före K., om hans tillvaro ingen konsthistoriker kunde ha drömt,

21/9. 9k.

21/9.94.

upphöjdes till ett karakteristiskt kännemärke på den egyptiska skulpturen i alla dess perioder i alla dess facer. Mot denna af gräffnydan på den äldsta perioden, det gamla riket, fullständigt vederlagda uppfattning har man nu gått ända därefter att förkanna, att det aldrig funnits någon bindande, regler eller någon af traditionen påbjuden begränsning för de egyptiska skulptörerna. Jag vill icke upptaga tiden med att inlåta mig i något försök att medla mellan de stidiga meningarna och uppse, ^{visa} hvar långt revolutionen är berättigad. Jag vill blott antyda, att man i fråga om det gamla rikets konst förde böra skilja mellan en officiell skulptur, på hvilken vi se exempel i Gizé (Gize) i sphinxen i konungastatyerna, ^{om fallet är} och i. redan då hade sina regler, samt en icke-officiell privatstatykonst, på hvilken grävarna gifvit oss så öfverraskande prof. jag hänvisar i öfrigt rörande denna fråga till prof. Julius Langes år 1892 utgifna "Skulpturs framställning af människofiguren i den äldsta perioden," samt å andra sidan till skrifter af vår utmärkte svenske egyptolog prof. Karl Piehl.

N:o 5. Här några genrefigurer i kalksten, s. ge oss nya vittnesbörd om ^{en realism} friheten och obundenheten i det gamla rikets privata skulptur. Egyptologen Maspero, ^{som redan} ~~utträdde i ett~~ för 10 år sedan uppträdde mot den oriktiga meningen, att hieratiska regler gällde för hela den egypt. konsten, skref då: "man finner allertid i tempelrelieferna i i gravar en olikhet i åtbörder i ställningar, s. visar oss huru långt bildhuggare i målare hade nått i återgifandet af den mänskliga gestalten. Bonden böjer sig öfver sin hacka, skäpparen öfver sitt papper, timmermannen sträcker sig fram öfver sin bänk, danserkor och ekvilibrister vända och gunga sina kroppar, soldater vränga sina lansar & marschera i kolonner - allt så naturligt s. man kan tänka sig det. Dessa ställningar kunde bildhuggarne, om de ville, öfverföra på statyer: kvinnan, s. knäböjande kronar kornet, bagaren, s. åltar degen, stäpan, s. stryker en vas med de jordbeck, innan han häller vin i den" (Figurer, s. vi se här.)

Man har, för att förklara uppkonsten af denna fornegyptiska realism, uppställt en teori, s. Kauske är riktig, Kauske ockm obeflyglig. Teorien är denna: de memfotiske skulptörerna ^{till realism} frånges af religionskäl

21/9. 94.

och ~~etter~~ ^{föreställningarna} ~~man~~ af de i det gamla riket rådande psykologiska ~~om~~
 människans natur. Egypterna betrakta ansågo människan af vara sam-
 mansatt af flere kroppsliga & psykiska värlar - en åsikt, som före-
 fanns äfven hos våra nordiska förfäder: först i främst kroppens ^{den groft} ~~synliga~~
 & ^{materialiska} ~~hård~~ kropp. Därunder dubbelgångaren, s. är ett andra exemplar
 af kroppen, bildad en finare, färgad, men luftig materie, som drag för drag
 liknar den sanna kroppen. För det tredje: själen, s. i folkföreställningarna
 symboliserades i skepnaden af en fågel, samt slutligen den lysande
 anden, en flamman af den gudomliga elden. Döden är ett förlopp, genom
 hv. ~~den~~ ^{den} ~~sländra~~ ^{den} människans beständsdelar upphöra att samverka, men likväl
 icke alldeles åtskiljas. Efter jordelipet kommer ett lif i grafven, s.
 under vissa förbehåll kan vardas till en ^{frögen beaktlig} ~~speget~~ bild af lifet på jorden,
 och hvilket räcker så länge som den i grafven instängda kroppen är
 bevarad från förgängelse. Med kroppen följer nämligen dubbelgångaren
 i grafven & med honom äfven de ~~tänker~~ ^{åtan} känslor & begär människan
 under jordelipet hade. Själen och anden ^{åtan} komma och gå mellan graf-
 ven & de himmelska boningarna. Den ~~verkliga~~ ^{verkliga} ~~och~~ ~~den~~ ~~döden~~ inträffar
 icke förr än kroppen & ~~med~~ ~~den~~ ~~dubbelgångaren~~ ~~drabbats~~ ~~af~~ ~~förgängelsen~~.
 Blevit ^{drabbats} ~~åtskilda~~ ^{af} förgängelsen. Man bör därför med alla medel söka göra
 den varaktiga: kroppen genom balsamering, ^{med kroppen} ~~dubbelgångaren~~ genom
 statyer, som ^{honom} ~~troget~~ ^{honom} ~~afbildar~~ ^{honom} ~~den~~ och i sina välkyddade grifter ^{bevaras} ~~skyddas~~
^{honom} ~~mot~~ ^{honom} ~~åverkan~~ ^{honom} ~~af~~ ^{honom} ~~heta~~ ^{honom} ~~människohand~~. Bristfärdiga gräverna med bilder
 af den dödes förmåder, vänner & tjänare, smycka grafkammaren med
 reliefer & målningar, s. ^{och offer} ~~afbildar~~ ^{och offer} ~~hans~~ ^{och offer} ~~teknadsvanor~~ ^{och offer} ~~hans~~ ^{och offer} ~~synsätt-~~
^{och offer} ~~ningar~~ ^{och offer} ~~på jorden~~ ^{och offer} ~~& hans~~ ^{och offer} ~~nöjen~~ ^{och offer} ~~der;~~ ^{och offer} ~~der skall~~ ^{och offer} ~~lipet~~ ^{och offer} ~~där nere~~ ^{och offer} ~~i grafven~~
^{och offer} ~~återspegla~~ ^{och offer} ~~jordelipet~~ ^{och offer} ~~och~~ ^{och offer} ~~likasom~~ ^{och offer} ~~fortsätta~~ ^{och offer} ~~det.~~ ^{och offer} ~~for~~.
 Denna teori förklarar man, att väggarna i det gamla rikets
 grävar framställa den aflidne mottagande dödsoffer, i förvakaande sitt
 åkerbruk, bokaparkötter, jakt och fiske, omgifven af vänner och
^{delar} ~~hans~~ ^{delar} ~~hans~~ ^{delar} ~~nöjen~~ ^{delar} ~~& tjänare~~ ^{delar} ~~s. fullgör~~ ^{delar} ~~hans~~ ^{delar} ~~besättningar~~. Denna
 teori förklarar man verkligen i grafskulpturerna, hvilka uppgift var
 att med största trohet återge den dödes kroppsliga drag, för att göra
 den till värddiga nöjen åt hans dubbelgångare. Jag noterar med
 en anmärkning af prof. Diehl till förvar för de realistiska
 skulptörers öfvermått: "Om en något råt & plump gestalt"

21/9. 94.

ofta kännetecknar dessa statyer, så innebär detta icke osk.
Kortigen någon ofullkomlighet i uppfattning & oförmåga i
utförandet hos den skapande konstnären. Förstom är den
hellre ett vittnesbörd om, & för att han sökt göra sin sak
på bästa sätt, d. v. s. på naturtroget & möjligt, huruvida
han ju ställde sig religiösa bud till efterrättelse. —

i nästa föreläsning* berättar & avslutar jag öfversikten
af den egypt. skulpturens historia,

21/9. 94.

